

Literatura je po roce 1990 velmi **rozmanitá, žánrově a tematicky bohatá**. Dosud **nebyla komplexně popsána a zhodnocena**, což je dáno zejména chybějícím časovým odstupem. Čerpat informace o současné tvorbě, vývoji literatury a jejích tendencích tak lze především z **internetových portálů, literárních časopisů a recenzí knih**.

LITERATURA

Na formování podoby literatury v tomto období mělo vliv několik politických a kulturních faktorů. Důležitým politickým mezníkem byl **pád komunistických režimů** ve střední a východní Evropě, který **přinesl konec cenzury a kulturní izolace** pro autory z bývalých socialistických zemí. Tito autoři se začali účastnit nejrůznějších mezinárodních literárních festivalů a jejich díla se postupně dostávala na Západ. Začala se vydávat díla dříve zakázaných autorů, kteří mohli za socialismu publikovat pouze v samizdatu, případně v exilových nakladatelstvích.

Klíčovým kulturním a společenským fenoménem, který s sebou přináší zásadní proměny literatury, je proces **globalizace**. V jejím důsledku se objevil velký počet celosvětových bestsellerů a literárních hrdinů, knižní trhy zaplavily překlady zejména anglicky psaných titulů a amerických seriálových příběhů. K procesu globalizace výrazně přispěl **rozvoj elektronických médií**, především internetu. Vznikají **knihy v elektronické podobě** (tzv. e-booky), výrazně se rozšířily možnosti **publikování na internetu**. Tištěná kniha tak už není jediným médiem, stále si však udržuje své výsadní postavení.

Jedním z předních přístupů k literatuře je v současné době **postmoderna**, která záměrně stírá rozdíly mezi nízkou a vysokou literaturou a mezi jednotlivými žánry, které autoři často v jednom díle kombinují. Dále se uplatňují autoři **experimentálních textů**, kteří se snaží změnit způsob psaní i čtení literárního díla (vznikají prózy psané formou křížovek, slovníků, antologií, encyklopedií aj.). V **antiutopických** zpracovaných často v **žánru sci-fi** autoři poukazují na neutešený stav civilizace nebo varují před případnou globální katastrofou.

Už od 60. let 20. století se v literatuře objevuje **téma ženské emancipace**, ale teprve v současnosti je autoři ztvárňují ve větší šíři (z genderového hlediska). Zejména v zemích bývalého východního bloku se literatura začala otevřeně zajímat o dříve tabuizovaná témata (např. témata sexuálních nebo národnostních menšin). V souvislosti s globalizací, integrací a multikulturalismem jsou v literatuře často přítomny **motivy hledání vlastních kořenů**, které do ní vnášejí zejména emigranti. I nadále čerpají autoři **náměty z historie** (např. z druhé světové války), ale **reflektují i současnost** (současné válečné konflikty, střet islámského a křesťanského světa apod.).

Pravděpodobně nejrozšířenějším žánrem posledních let je **postmoderní román**. V podobě, v jaké jej tvoří například **Umberto Eco**, **Peter Høeg**, **Roberto Bolaño** nebo kontroverzně přijímaný **Dan Brown**, kombinuje postupy tradičních „pokleslých“ žánrů detektivky a thrilleru s postupy náboženského traktátu, filozofického pojednání nebo vědecké studie. **Experimentální texty** píše např. srbský autor **Milorad Pavić**, který své knihy komponuje jako **román-encyklopedii**, **román-křížovku** apod. Čtenářsky oblíbený žánr **sci-fi** tvoří americký autor **Cormac McCarthy**, v žánru **fantasy** se proslavila **Joanne Rowlingová** v sérii o Harrym Potterovi. K tématům **druhé světové války** se vrací **Michael Chabon** nebo maďarský spisovatel **Imre Kertész**. **Feminismus a téma ženy ve společnosti** i nadále zpracovává americká prozaička **Toni Morrisonová**, která popisuje zejména postavení afroamerických žen v USA. **Příběhy osamělých jedinců**, kteří unikají do vlastního vnitřního světa, vypráví japonský romanopisec **Haruki Murakami**. **Blízkovýchodní konflikt** je častým námětem knih izraelského spisovatele **Amose Oze**. **Motivy z islámského světa** do svých románů vkládá turecký spisovatel **Orhan Pamuk**. **Ostrou kritikou západní společnosti** se vyznačují prozaická díla francouzského spisovatele **Michela Houellebecqa**. Kritika společnosti se objevuje i ve hrách autorů tzv. „cool“ dramatiky. Například **Mark Ravenhill** ve svých hrách tvrdí **napadá konzumní způsob života** a zpracovává mimo jiné **téma homosexuality**. Britský dramatik **Martin McDonagh** **zobrazuje násilí** a jeho texty jsou naplněny černým humorem. **Humor a vtip** jsou hlavními kvalitami divadelních her **Toma Stopparda**.

Kniha je životní pojistka, malá záloha na nesmrtelnost. Do minulosti (bohužel) místo do budoucna. Ale nemůžeme mít všechno.

Umberto Eco: Poznámky na krabičkách od sirek, přeložila Zora Obstová

Globalizace je sociálně-kulturní fenomén, který byl umožněn prudkým **rozvojem moderních technologií**. Díky zdokonalení dopravy a modernizaci komunikačních technologií se **zrychlil tok informací** z jednoho místa na druhé. Současný svět je označován za jednu „globální vesnici“, v níž hrají stále větší roli problémy, které se týkají celé planety. Globalizace zasáhla všechny oblasti společnosti od politiky až po ekonomiku a například v literatuře přispěla k **setřetí rozdílu mezi jednotlivými národními literaturami**.

1. Jak se projevuje vliv globalizace na podobu literatury v posledních dvaceti letech?

INSPIRACE

Využití **mytologie, ústní lidové slovesnosti a návrat k tradičním způsobům vyprávění** patří k typickým rysům současné literatury. V prózách se běžně objevují mytologické postavy a fantastické bytosti po boku obyčejných smrtelníků.

V roce 1996 natočil režisér Danny Boyle kultovní film **Trainspotting** podle stejnojmenné literární předlohy Irvina Welshe. Ústřední postavou snímku je asociální mladík závislý na heroínu, který se odmítá podvolit společenským stereotypům.

Z filmu *Trainspotting*

Hlavním hrdinou snímku Sama Mendese **Americká krása** (1999) je zakřivený otec rodiny, který se rozhodne radikálně vyřešit krizi středního věku. Film získal celkem pět Oskarů, včetně ocenění za nejlepší film roku.

Z filmu *Americká krása*

Drama amerického režiséra Paula Greengrassa **Let číslo 93** (2006) je prvním filmovým zpracováním události 11. září 2001. Film zachycuje osud letadla, které jako jedině ze čtyř nezasáhlo svůj cíl.

Z filmu *Let číslo 93*